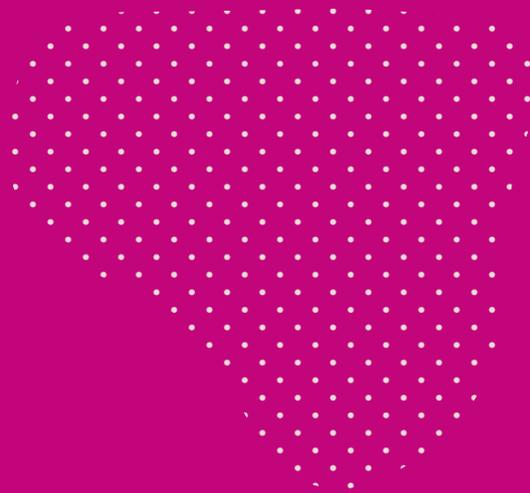
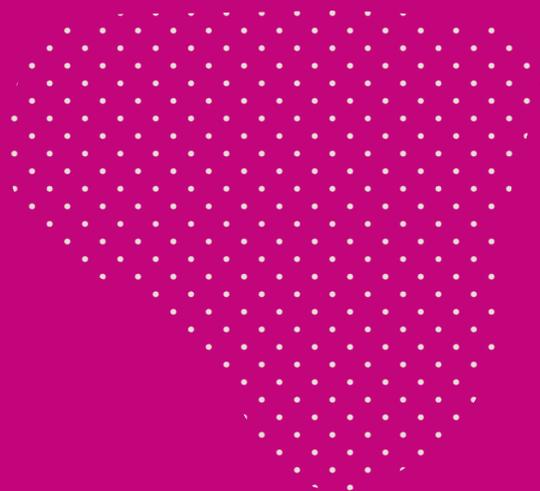

PRZYRODA
W CENTRUM

MIĘDZY- GATUNKOWE SĄSIEDZTWO

Teatru Komuna Warszawa

Rozpoznanie przyrodnicze wykonane na terenie ogrodu miejskiego przy ul. Emilii Plater 31 w Warszawie podczas projektu "Wytchnienie w Centrum" realizowanego przez Fundację Puszcza w 2025 roku.

PRZYRODA W CENTRUM

ROZPOZNANIA PRZYRODNICZE:

Magdalena Krzosek, Aleksandra Litorowicz, Tomasz Świetlik (Fundacja Puszka), pracownicy i pracowniczki oraz sympatyczki i sympatycy Teatru Komuna Warszawa, a także uczestnicy warsztatów przyrodniczych, które odbyły się w ramach projektu *Wytchnienie w Centrum* podczas Dnia Wszystkich Sąsiadów 07/06/2025

TEKST:

Magdalena Krzosek,
Aleksandra Litorowicz

RYSUNKI:

Mariusz Tarkawian

Warszawa, 2025.

Projekt *WYTCHNIENIE W CENTRUM (2025)* realizowany jest przez Fundację Działań i Badań Miejskich Puszka oraz współfinansowany ze środków m.st. Warszawy.

Fundacja
Puszka

projekt współfinansuje
miasto stołeczne
Warszawa

Dzisiejszy ogród przy ul. Emilii Plater 31 przypomina bardziej zatrzymany w czasie kilka dekad temu zieleniec niż pełne życia gospodarstwo sadownicze, a potem gwarny szkolny dziedziniec, jakim był niegdyś. Jego złożona przed i powojenna historia ujawnia się jedynie w drobnych śladach i szczelinach.

W 2025 roku jako Fundacja Puszka, w porozumieniu z Teatrem Komuna Warszawa, rozpoczęliśmy tworzenie w tym miejscu **ogrodu wytchnieniowego** – przestrzeni, w której różnorodna i otoczona opieką zieleń umożliwi złapanie oddechu od ruchu, tłoku i zmysłowego przebodźcowania ścisłego centrum miasta. Ogród będzie służył prawnikom i pracowniczkom instytucji, a także jej odbiorcom i odbiorczyniom oraz lokalnej społeczności.

Proces planowania i adaptowania ogrodu do potrzeb użytkowników objął **rekonesans przyrodniczy**, który wykonaliśmy w tym miejscu z udziałem zespołu Fundacji oraz uczestnikami warsztatów przyrodniczych, które odbyły się 07/06/2025 roku. Przeprowadziliśmy także rozmowy z pracownikami i pracowniczkami teatru, sąsiadami i sąsiadkami miejsca oraz zaprzyjaźnionymi przyrodnikami i przyrodniczkami, którzy podzielili się z nami swoimi obserwacjami oraz historiami ludzko/nie-ludzkich spotkań. Przyrodnicze eksploracje utrwalone zostały na zdjęciach, towarzyszył nam także rysownik Mariusz Tarkawian, który uchwycił na swoich szkicach momenty uważnego spotkania ludzi z naturą.

PRZYRODA W CENTRUM

Ogród przy ul. Emilii Plater 31 w Warszawie stanowi fragment zieleni śródmiejskiej, otoczony zwartą zabudową mieszkalną i biurową. Jego głównym przeznaczeniem jest funkcja rekreacyjna i estetyczna, jednak ze względu na swoją strukturę pełni on także istotną rolę przyrodniczą, tworząc lokalne siedlisko dla roślin i zwierząt.

Ogród położony jest w warunkach silnie przekształconych przez człowieka. Gleba ma charakter antropogeniczny, bywa miejscami zagęszczona i zanieczyszczona materiałami budowlanymi i odpadami. Szczególnie w okresach letnich upałów, ze względu na jej zaburzoną strukturę, podatna jest na erozję i suszę. Występujące tu rośliny muszą mierzyć się z trudnymi warunkami do rozwoju i często wymagają asysty człowieka by przetrwać.

Wpływ na mikroklimat miejsca ma bliskość wysokiej zabudowy, która przez dużą część dnia ogranicza nasłonecznienie, a latem sprzyja zjawisku miejskiej wyspy ciepła. Mimo tych ograniczeń teren wyróżnia się mozaikową strukturą roślinną, obejmującą warstwę drzew, krzewów, synantropijnych roślin zielnych, zdiczałych trawników i rabat ozdobnych. Jej niejednorodny charakter ukształtowany został zarówno przez mieszkańców i mieszkanki miasta, którzy intensywnie przekształcali to miejsce, jak i samą przyrodę, która przejmowała fragmenty rzadziej użytkowane, chwilo zapomniane czy opuszczone.

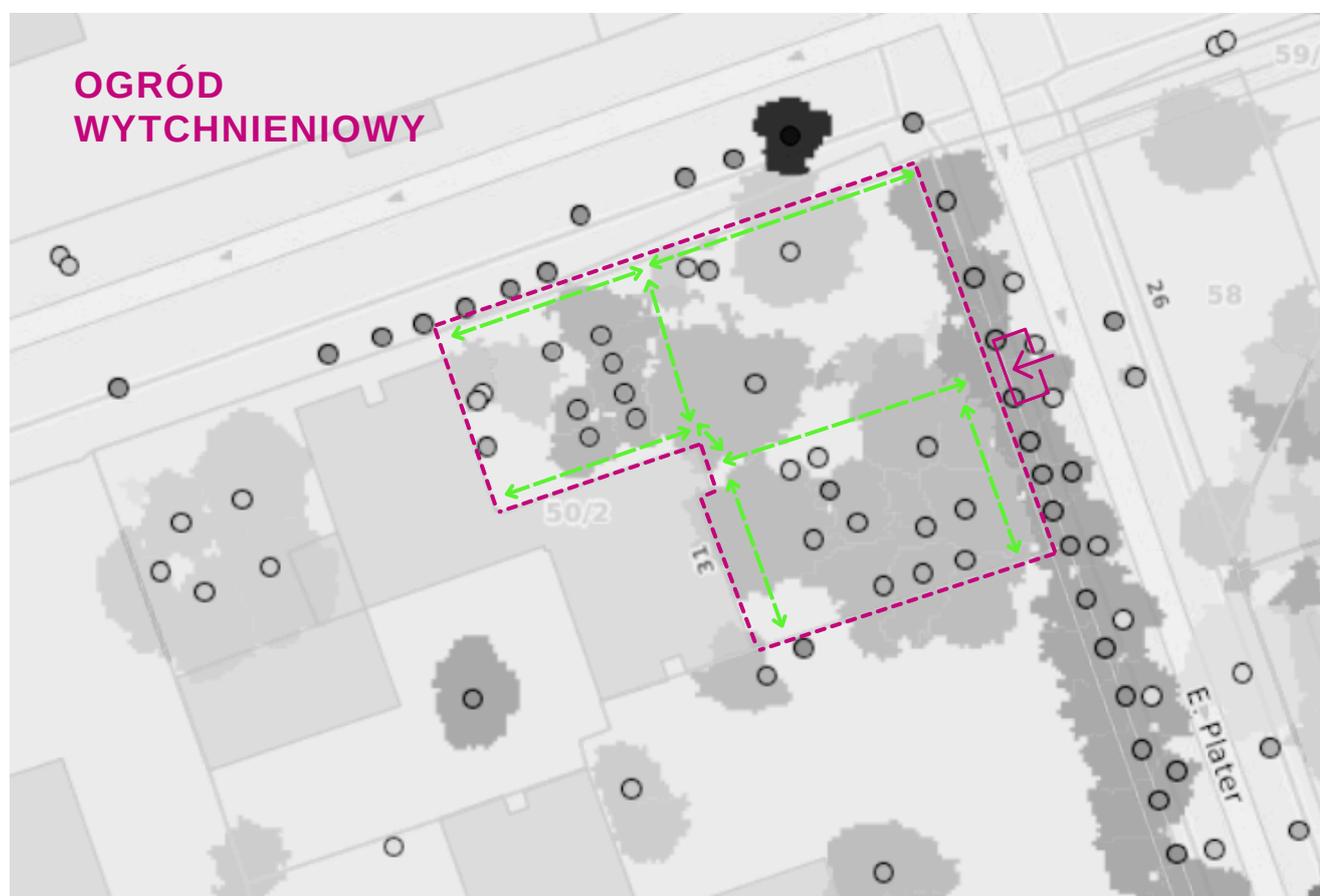
Dzięki współpracy Fundacji Puszka z Teatrem Komuna Warszawa ogród na powrót staje się miejscem służącym wypoczynkowi ludzi. Działania te podejmowane są jednak w sposób respektujący naturalne procesy zachodzące w miejskim ekosystemie oraz uwzględniający jego licznych roślinnych, zwierzęcych, ptasich, owadzich (i innych) współ-mieszkańców. Tych, których udało nam się zaobserwować podczas organizowanych przez nas spotkań i wydarzeń w ogrodzie przedstawiamy w poniższym raporcie.

PRZYRODA W CENTRUM

Raport zawiera charakterystykę przyrodniczą terenu, ocenę jego wartości ekologicznej oraz wskazanie działań, które mogą przyczynić się do zwiększenia bioróżnorodności oraz poprawy stanu lokalnego ekosystemu.

Rozpoznanie dotyczy ogrodu frontowego, w zakresie przestrzeni objętych projektem. Są one dostępne dla osób odwiedzających Teatr Komuna Warszawa w godzinach otwarcia instytucji oraz kawiarni sezonowej i mogą być traktowane jako rodzaj publicznego terenu zieleni. Nie obejmuje natomiast wewnętrznych dziedzińców ani przestrzeni, do których dostęp jest ograniczony (przestrzennie lub formalnie) lub nieuprawniony.

Ryc. 1. Lokalizacja i zakres przestrzenny opracowania - działka przy ul. Emilii Plater 31, Warszawa, Śródmieście. Źródło: serwis mapowy UM st. Warszawy, <https://mapa.um.warszawa.pl/>.

- granica terenu opracowania
- lokalizacja drzew wg danych z Bazy Zieleni
- ◻ wejście do ogrodu
- ↔ główne ciągi komunikacyjne

PRZYRODA W CENTRUM

Do najważniejszych cech charakterystycznych analizowanego ogrodu, oprócz wspomnianej we wstępie różnorodności warstw roślinnych, należy występowanie na jego terenie dojrzałych, wysokich drzew, które tworzą zwarty parasol koron. Dzięki niemu latem ogród staje się przestrzenią wytchnienia dla osób szukających cienia w przegrzanym Śródmieściu.

DENDROFLORA

W warstwie dendroflory spotkać można tu gatunki typowe dla Warszawy, takie jak klon srebrzysty (*Acer saccharinum*) lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) czy klon zwyczajny (*Acer platanoides*). Znajdują się tu także pojedyncze egzemplarze takich gatunków jak: kasztanowiec czerwony (*Aesculus xcarnea*) w odmianie 'Briotii', świerk pospolity (*Picea abies*), jesion pensylwański (*Fraxinus pensylvanica*) czy klon jawor (*Acer pseudoplatanus*) oraz wyrastające z licznych samosiejek klony jesionolistne (*Acer negundo*). W części ogrodu zlokalizowanej w głębi działki, po prawej stronie od wejścia, występują sędziwe jabłonie (*Malus domestica*) oraz młode nasadzenia ozdobnych jabłoni purpurowych (*Malus xpurpurea*). Uzupełnieniem zadrzewienia terenu wewnątrz działki są szpalery drzew przyulicznych poza ogrodzeniem, które stanowią zieloną barierę odgradzającą ogród od ruchu ulicznego. W pasach przyulicznych od ul. E. Plater oraz ul. Nowogrodzkiej spotkamy lipy drobnolistne (*Tilia cordata*), lipy srebrzyste (*Tilia tomentosa*) w odmianie 'Varsaviensis', platany klonolistne (*Platanus xhispanica*) oraz kasztanowca pospolitego (*Aesculus pseudocastanum*).

W warstwie krzewów wyróżniają się wysokie, dojrzałe egzemplarze krzewuszek (*Weigela sp.*), kaliny sztywnolistnej (*Viburnum rhytidophyllum*), tawuły (*Spiraea sp.*) i śnieguliczki (*Symphoricarpos*), a także zwarte, młode nasadzenia żywopłotowe z laurowiśni wschodniej (*Prunus laurocerasus*). Możemy tu także spotkać pojedyncze, rozsiane po ogrodzie, krzewy róży pnącej (*Rosa sp.*), porzeczkę złotej (*Ribes aureum*) oraz jałowca pospolitego (*Juniperus communis*) w odmianie o błękitnych igłach. Charakterystycznym elementem ogrodu jest także silnie rozrośnięte pnącze - winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), który pokrywa szczelnym dywanem część północno-wschodnią, skrywając resztki dawnej architektury miejsca.

PRZYRODA W CENTRUM

Fot. 1-9. Przykłady dendroflory występującej w ogrodzie przy Emilii Plater 31. Fundacja Puszcza, 2025.

- 1 - klon srebrzysty (*Acer saccharinum*)
- 2 - lipa drobnolistna (*Tilia cordata*)
- 3 - jabłoń purpurowa (*Malus xpurpurea*)
- 4 - świerk pospolity (*Picea abies*)
- 5 - kasztanowiec czerwony (*Aesculus xcarnea*)
- 6 - klon jesionolistny (*Acer negundo*)
- 7 - jesion pensylwański (*Fraxinus pensylvanica*)
- 8 - klon zwyczajny (*Acer platanoides*)
- 9 - kalina sztywnolistna (*Viburnum rhytidophyllum*)

PRZYRODA W CENTRUM

FLORA SYNANTROPIJNA

W warstwie runa dominują zdziczałe trawniki z dużym udziałem gatunków ruderalnych, takich jak żóltlica drobnokwiatowa (*Galinsoga parviflora*), jastrzębiec kosmaczek (*Pilosella officinalis*), bluszcz kurdybanek (*Glechoma hederacea*), krwawnik pospolity (*Achillea millefolium*), babka lancetowata (*Plantago lanceolata*), komosa biała (*Chenopodium album*), jasnota biała (*Lamium album*), bodziszek drobny (*Geranium pusillum*), gwiazdnica pospolita (*Stellaria media*), tasznik pospolity (*Capsella bursa-pastoris*), bylica pospolita (*Artemisia vulgaris*), psianka czarna (*Solanum nigrum*), pokrzywa pospolita (*Urtica dioica*).

Występują tu także rośliny charakterystyczne dla wydepczyk, spotykane wszędzie tam, gdzie często poruszają się ludzie, takie jak: babka zwyczajna (*Plantago major*), życica trwała (*Lolium perenne*) czy rdest ptasi (*Polygonum aviculare*).

Pojawiają się również gatunki inwazyjne i ekspansywne, takie jak nawłóć kanadyjska i późna (*Solidago canadensis/Solidago gigantea*), przymiotno białe i kanadyjskie (*Erigeron annuus/Erigeron canadensis*), sałata kompasowa (*Lactuca serriola*) czy kolczurka klapowana (*Echinocystis lobata*).

11:29 7.06.2025

Najbardziej typowe dla ogrodu gatunki dzikorosnące, które spotkamy tu niezależnie od okresu sezonu wegetacyjnego to mniszek lekarski (*Taraxacum officinale*), czosnaczek pospolity (*Alliaria petiolata*) oraz glistnik jaskótcze-ziele (*Chelidonium majus*). Moglibyśmy nazwać je patronami tego miejsca.

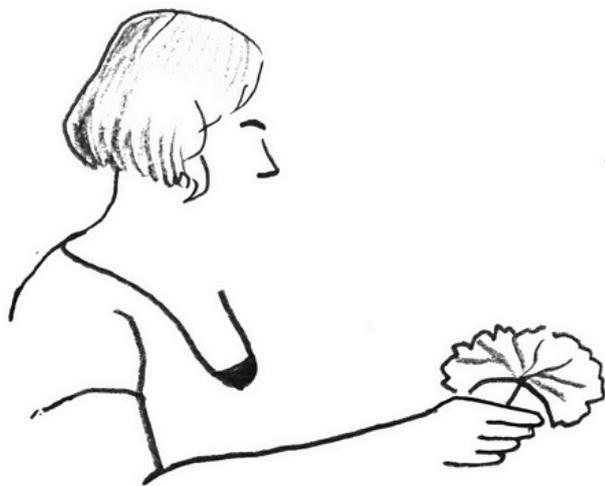
PRZYRODA W CENTRUM

Fot. 1-9. Przykłady flory synantropijnej występującej w ogrodzie przy Emilii Plater 31. Fundacja Puszka, 2025.

- 1 - bluszcz kurdybanek (*Glechoma hederacea*)
- 2 - jastrzębiec kosmaczek (*Pilosella officinalis*)
- 3 - glistnik jaskótcze-ziele (*Chelidonium majus*)
- 4 - mniszek lekarski (*Taraxacum officinale*)
- 5 - jasnota biała (*Lamium album*)
- 6 - żóttlica drobnokwiatowa (*Galinsoga parviflora*)

PRZYRODA W CENTRUM

12:07 7.06.2025

Elementem planowanych nasadzeń jest także instalacja z roślin zielarskich pozyskanych od ogrodników z warszawskich ogrodów społecznościowych. Znajdziemy tu między innymi szalwią lekarską, miętę, melisę, lebiodkę oregano, bazylię czy macierzankę tymianek.

Sadzonki pojawiły się na Emilii Plater 31 w ramach wymiany wiedzy i kontaktów z innymi instytucjami kultury. Badania prowadzone przez Fundację pokazują, że instytucje kultury w Warszawie dysponują znacznymi zasobami terenów zieleni i w ramach swojej działalności starają się tworzyć bioróżnorodne miejskie ogrody, w których mieszkańcy i mieszkanki Warszawy mogą odpocząć i obcować z naturą.

NASADZENIA OZDOBNE

Oprócz roślinności spontanicznej, w ogrodzie znajdziemy rabaty skomponowane z gatunków ozdobnych.

Wypełniają je byliny o dekoracyjnych kwiatach i liściach, które kwitnąć będą od wczesnego lata do jesieni, stanowiąc element estetyczny, ale także bazę pokarmową dla zapylaczy. Sprawiają one, że przestrzeń zyskuje w oczach odwiedzających wymiar ogrodu zapraszającego do wejścia, o który instytucja troszczy się i dba.

Wśród nich znajdziemy takie gatunki jak:

szalwia okrągowa,
szalwia omszona,
ostróżka ogrodowa,
tawułka ogrodowa,
tawułka japońska,
różne gatunki funkii,
sadziec konopiasty,
bylica luizjańska,
parzydło leśne,
rdest himalajski,
gaura Lindheimera,
brunera wielkolistna,
bylica luizjańska,
barwinek pospolity,
żurawki,
liliowce.

PRZYRODA W CENTRUM

Fot. 1-9. Przykłady gatunków ozdobnych wprowadzonych do nasadzeń. Fundacja Puszka, 2025.

- 1 - szałwia okrągowa (*Salvia verticillata*),
- 2 - ostróżka ogrodowa (*Delphinium elatum*),
- 3 - tawułka japońska (*Astilbe japonica*),
- 4 - różne gatunki funkii (*Hosta sp.*),
- 5 - sadziec konopiasty (*Eupatorium cannabinum*),
- 6 - bylica luiszjańska (*Artemisia ludoviciana*),
- 7 - parzydło leśne (*Aruncus dioicus*),
- 8 - rdest himalajski (*Persicaria amplexicaulis*),
- 9 - brunera wielkolistna (*Brunnera macrophylla*).

PRZYRODA W CENTRUM

FAUNA

Ogród nie jest jednak wyłącznie przestrzenią roślinną – równie ważną rolę pełni jako siedlisko dla miejskiej fauny. Obecność dojrzałych drzew i licznych krzewów sprzyja występowaniu wielu gatunków ptaków i owadów. Dzięki szczelinom i wyrwom w strukturze architektonicznej schronienie mogą znaleźć tu również drobne ssaki, płazy, gady, grzyby czy porosty, liczne bezkręgowce i mikroorganizmy.

Wśród ornitofauny szczególnie często spotkać można kosy, które chętnie żerują na trawnikach, poszukując dżdżownic i owadów. Ich śpiew wiosną staje się charakterystycznym elementem lokalnego pejzażu dźwiękowego. Pojawiają się tu także wrony siwe oraz sroki. Sikory bogatki i modraszki to z kolei ptaki niewielkie, ale niezwykle ruchliwe, często widoczne podczas poszukiwania owadów. Wróble i mazurki, dawniej wszechobecne, w ostatnich latach zmniejszyły swoją liczebność, jednak nadal zasiedlają takie ogrody, wykorzystując krzewy jako miejsca gniazdowania. W wyższych koronach pojawia się sierpówka – gołąb o smukłej sylwetce i charakterystycznym, jednostajnym gruchaniu – oraz grzywacz, większy kuzyn gołębia miejskiego, który coraz częściej zasiedla parki i ogrody. Sporadycznym gościem może być dzięcioł duży, który przylatuje w poszukiwaniu owadów ukrytych w korze drzew.

Z drobnych ssaków mogą zawędrować tu jeże, które chętnie ukryją się wśród zalegających jesienią stert liści, od czasu do czasu widuje się nietoperze. Mieszkańcem śródmiejskiego terenów zieleni jest też szczur wędrowny, pojawiają się tu też inne drobne gryzonie, jak myszy i wiewiórki.

12:30 7.06.2025

PRZYRODA W CENTRUM

OWADY

Obszar ten chętnie odwiedzają owady zapylające takie jak: pszczoła miodna, trzmiele, murarka ogrodowa oraz motyle, w tym rusałka pawik, rusałka admirał czy latolistek cytrynek. Spotkamy tu także licznie reprezentowane motyle nocne oraz cały zasób typowej entomofauny związanej z ogrodami - osy, klecanki, szerszenie, a także te najmniej lubiane gatunki, jak komar czy kleszcz.

KRÓLESTWO MRÓWEK

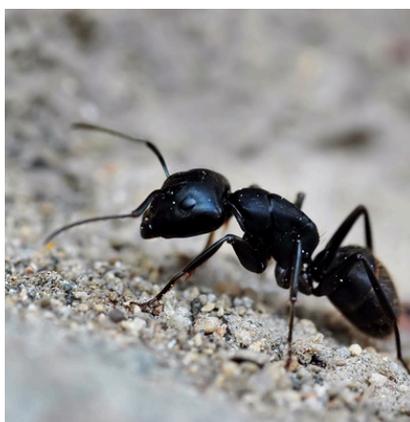
Jednymi z najczęściej spotykanych w otoczeniu Teatru Komuna Warszawa owadów są mrówki. Ich zwyczaje oraz aktywność znacząco wpływają na funkcjonowanie ogrodu i bardzo często przecinają się ze sposobami użytkowania tego terenu przez ludzi.

Mrówki żyją tu w dużych w koloniach, ich gniazda najczęściej znajdują się w glebie, pod płytami chodnikowymi, kamieniami, korzeniami drzew lub wśród trawników. Zdarza się też, że wykorzystują pęknięcia w murach czy fundamentach. Ich podstawową aktywnością jest zbieranie pokarmu. Robotnice tworzą tzw. ścieżki, po których poruszają się całymi szeregami, transportując drobinki organiczne, martwe owady czy nasiona. Często sięgają też po resztki pozostawione przez ludzi, co pokazuje, jak łatwo przystosowały się do silnie przekształconego środowiska. Mrówki roznoszą po ogrodzie nasiona niektórych roślin (np. licznie występującego glistnika jaskółcze ziele). Ciekawym zjawiskiem jest to, że mrówki hodują sobie kolonie mszyc, które wytwarzają słodką spadź, stanowiącą dla nich cenny pokarm. W zamian mszyce chronione są przed drapieżnikami. Namnażające się mszyce oraz efekty ich żerowania widoczne są na licznych roślinach w ogrodzie.

W okresie letnim, można obserwować ciekawe zjawisko tzw. rójki. W ciepłe, bezwietrzne dni z gniazd mrówek wylatują skrzydlate samce i samice, odbywając loty godowe. Po kopulacji samice tracą skrzydła i zakładają nowe kolonie, a samce giną. Rójki są widowiskowe i mogą wydawać się uciążliwe mieszkańcom, jednak są naturalnym elementem cyklu życiowego mrówek.

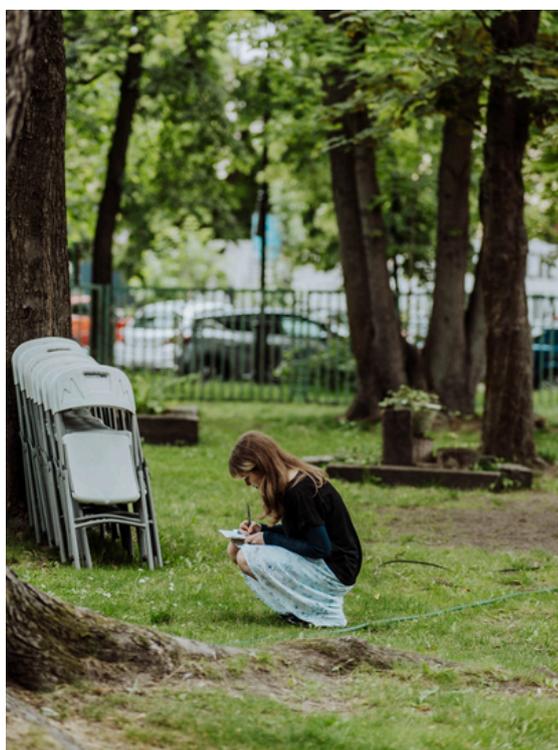
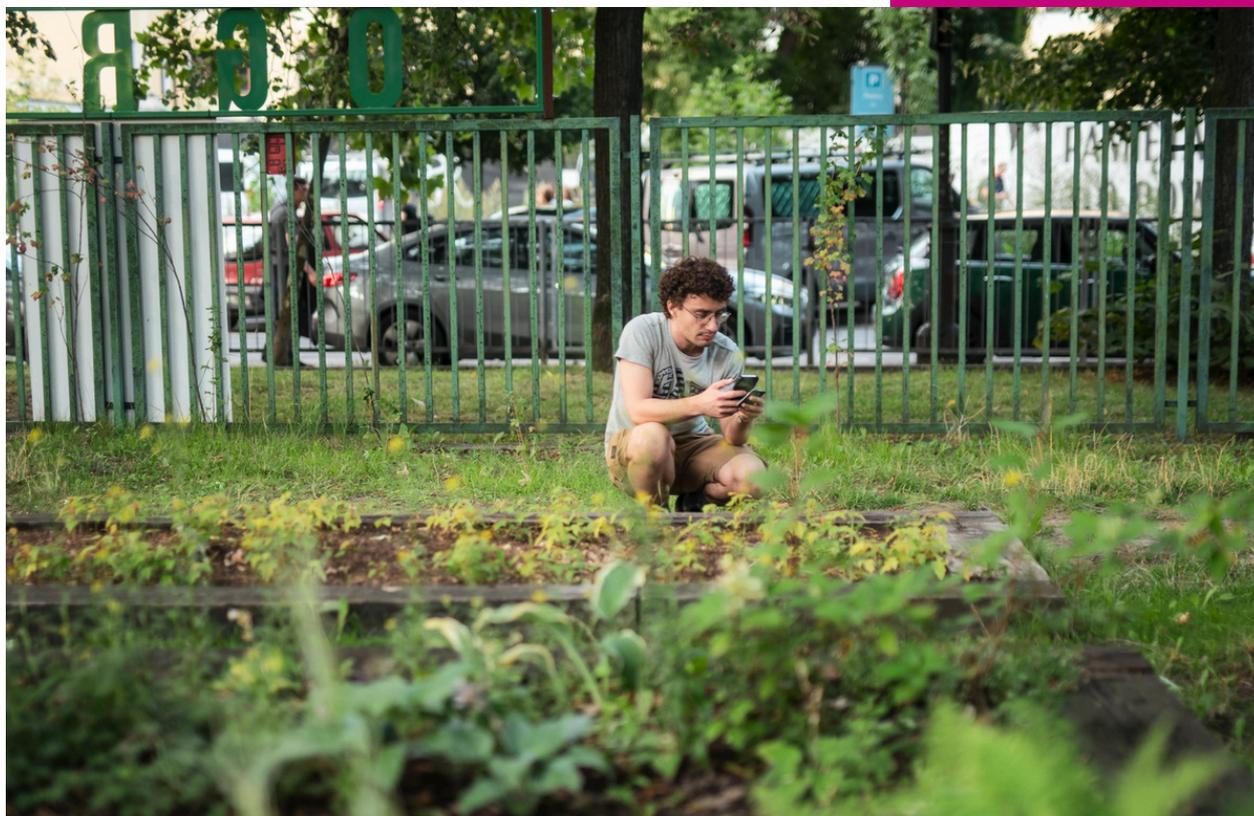
PRZYRODA W CENTRUM

Fot. 1-9. Przykłady różnorodnej fauny występującej w ogrodzie przy Emilii Plater 31. Fundacja Puszka, 2025.

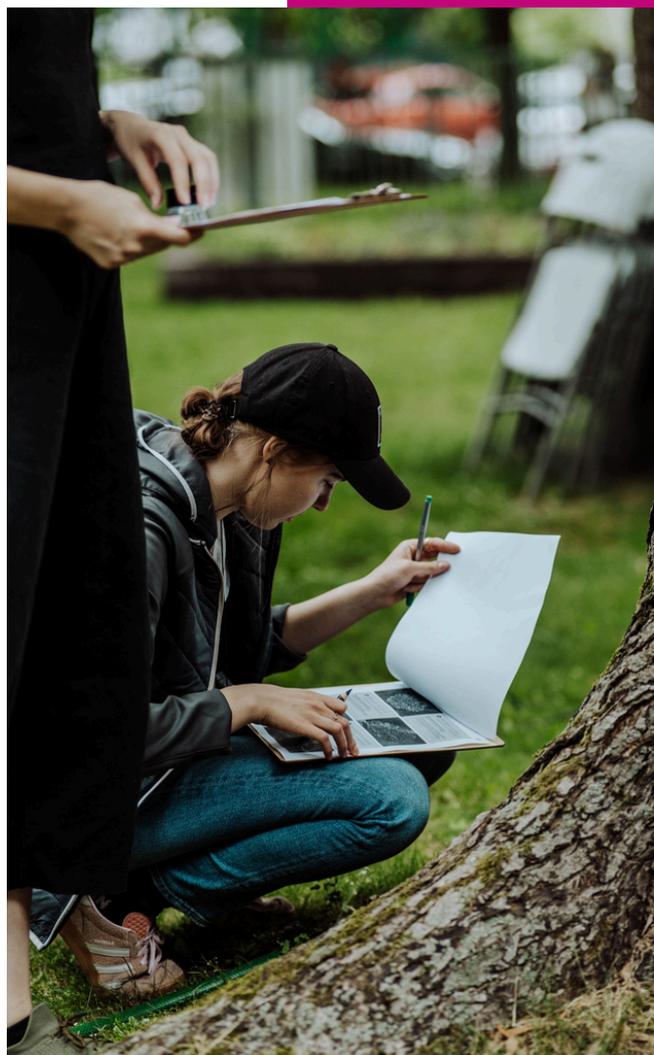
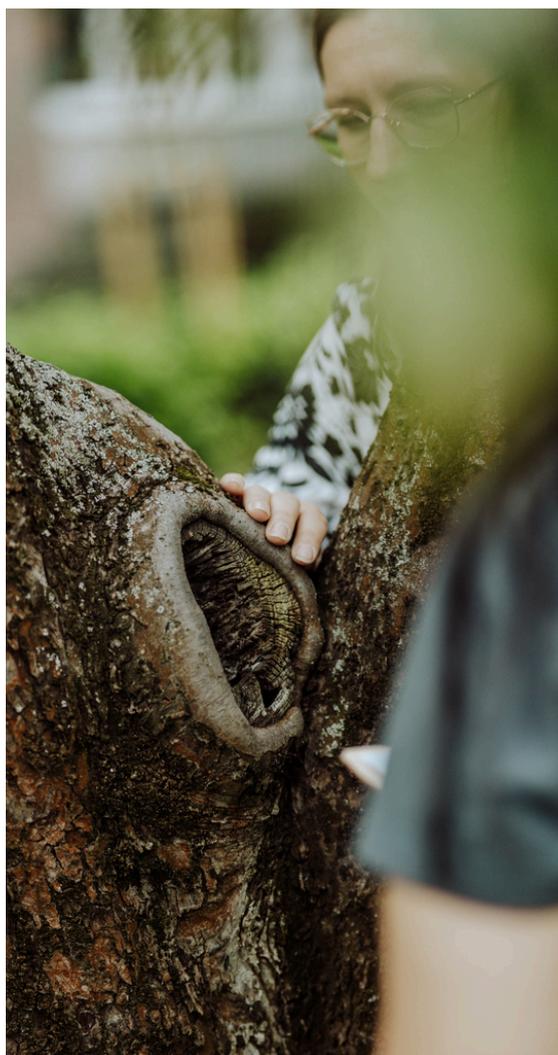
- 1 - kos (*Turdus merula*)
- 2 - wrona siwa (*Corvus corone*)
- 3 - gołąb miejski (*Columba urbana*)
- 4 - hurtnica pospolita (*Lasius niger*)
- 5 - wstężyk ogrodowy (*Capaea hortensis*)
- 6 - ślinik luzytański (*Arion vulgaris*)
- 7 - pszczoła miodna (*Apis mellifera*)
- 8 - trzmiel ogrodowy (*Bombus hortorum*)
- 9 - rusałka pawik (*Aglais io*)

PRZYRODA W CENTRUM

Fot. 1-6. Eksploracja ogrodu przez uczestników warsztatów.
Fundacja Puszka, 2025.

PRZYRODA W CENTRUM

Fot. 1-3. Eksploracja ogrodu przez uczestników spotkań i warsztatów. Fundacja Puszcza, 2025.

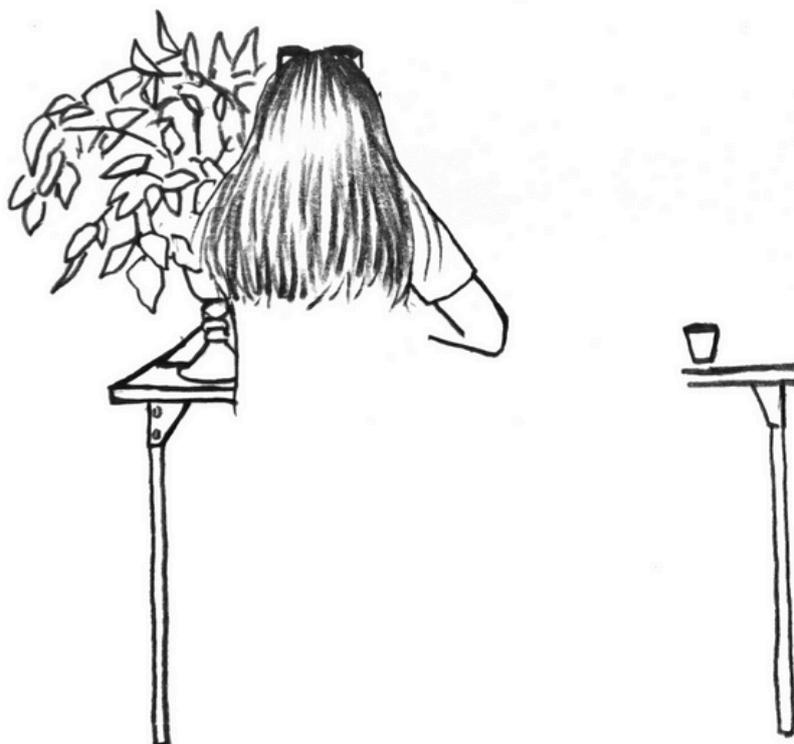
PRZYRODA W CENTRUM

STAN EKOSYSTEMU

Walory ogrodu wynikają przede wszystkim z jego różnorodności – zarówno gatunkowej, jak i strukturalnej. Obecność drzew, krzewów i runa sprzyja powstawaniu wielu nisz ekologicznych, w których znajdują miejsce różne gatunki ptaków, owadów czy drobnych ssaków. Jednocześnie niewielka powierzchnia i otoczenie intensywnie użytkowanej zabudowy powodują liczne ograniczenia. Stan zieleni można ocenić jako umiarkowanie dobry. Drzewa wymagają szczegółowej oceny fitosanitarnej, a warstwa krzewów zastosowania bardziej regularnych zabiegów pielęgnacyjnych. Wiele roślin (szczególnie drzew) wykazuje także objawy niedoboru wody i składników pokarmowych, szczególnie w okresie letnim.

ZAGROŻENIA

Do głównych zagrożeń ekosystemu ogrodu należy erozja i przesuszenie gleby w okresie letnim oraz wysokie temperatury związane z miejską wyspą ciepła, a także zanieczyszczenia: komunikacyjne, hałasem i światłem. Ograniczeniem jest także niewielka powierzchnia terenu i jego fragmentacja oraz ryzyko obecności gatunków inwazyjnych i stosunkowo uboga struktura niektórych nasadzeń np. monogatunkowych żywopłotów z laurowiśni.

11:14 7.06.2025

PRZYRODA W CENTRUM

REKOMENDACJE

Mimo, że stan przyrody w ogrodzie można ocenić jako umiarkowany, ma on duży potencjał poprawy. Dzięki prostym działaniom pielęgnacyjnym i projektowym można zwiększyć jego wartość ekologiczną. Wskazane byłoby stopniowe wprowadzanie nowych gatunków rodzimych krzewów i przekształcenie części trawników w nasadzenia bylinowe. Trawniki, typowe dla miejskich ogrodów warto wzbogacać o atrakcyjnie kwitnące, rodzime gatunki roślin dwuliściennych. Dodatkowym wzmocnieniem bioróżnorodności byłoby zamontowanie budek lęgowych dla ptaków oraz ochrona istniejących siedlisk i schronień dla drobnych zwierząt.

Warto zwrócić uwagę na potencjał retencyjny terenu, który można zwiększyć dzięki rozwiązaniom, takim jak strefowe ściółkowanie gleby czy tworzenie niecek bioretencyjnych. Ogród mógłby także pełnić funkcję korytarza ekologicznego, łączącego go z pobliskimi szpalerami drzew przyulicznych i innymi terenami zieleni w centrum miasta. W tym celu należałoby wpisać go w większą strukturę i zastanowić się nad bardziej systemowym wdrażaniem standardów utrzymania, kształtowania i pielęgnacji. Bardzo istotną kwestią byłoby także wsparcie Teatru Komuna Warszawa przez jednostki miejskie w opiece nad tym terenem np. w postaci stworzenia wspólnego planu pielęgnacji i przyszłych nasadzeń, podziału ról, wsparcia wykwalifikowanych ogrodników czy dalszej współpracy z organizacjami pozarządowymi, które w swoim profilu działania mają opiekę nad zielenią i ochronę przyrody.

PRZYRODA W CENTRUM

Wśród rekomendacji szczególnie ważne jest wprowadzanie i zachowywanie gatunków rodzimych, dosadzanie bylin kwitnących od wiosny do jesieni oraz ściółkowanie rabat i mis korzeniowych drzew. Działania retencyjne, takie jak gromadzenie wody deszczowej, poprawa struktury gleby np. poprzez wzbogacanie kompostem, utrzymywanie okrywy roślinnej czy tworzenie małych niecek, pomogą natomiast w ograniczeniu skutków suszy.

Pielęgnacja powinna uwzględniać także rzadsze, ale obfitsze podlewanie, ograniczenie koszenia oraz niezbędne regularne zabiegi fitosanitarne drzew.

Podsumowując, ogród przy ul. Emilii Plater 31 (mimo że znajduje się w samym centrum Warszawy) ma bardzo duży potencjał przyrodniczy. Dotyka go jednak wiele stresów środowiskowych związanych z rozwojem i funkcjonowaniem miasta.

Dzięki odpowiednim zabiegom pielęgnacyjnym i wprowadzeniu elementów proekologicznych może stać się ważnym lokalnym ogniskiem bioróżnorodności oraz przykładem tego, jak zielen miejska może łączyć funkcje estetyczne, rekreacyjne oraz biocenotyczne.

Fundacja Puszka
Warszawa, 2025.